

'Hoe langer je zwijgt, hoe erger je het maakt'

12 apr 2012 [start printen](#)

Sophie Hankes was in de jaren negentig voorzitter van de Joodse Gemeente Utrecht. Eerder zette zij zich er voor in dat bij het voormalige weeshuis op de hoek van de Magdalenastraat en de Nieuwegracht een plaquette werd aangebracht om te herdenken dat veel joodse kinderen naar vernietigingskampen zijn gestuurd. Zij is een groot voorstander van een joods monument in Utrecht.

Eerder zette Sophie Hankes zich er voor in dat bij het voormalige weeshuis op de hoek van de Magdalenastraat en de Nieuwegracht een plaquette werd aangebracht. Ook dit beeldje is te zien. (Foto: Peter le Nobel)

Al jaren ergert zij zich eraan dat er alleen bescheiden monumenten in de stad zijn. Om die reden heeft zij een website opgericht met daarop de namen van alle joodse slachtoffers uit Utrecht. Een digitaal gedenkteken in de hoop dat het een voorloper wordt van een echte. "Als vierde stad van het land zijn wij al de laatste."

Het monument ziet ze liever niet staan op het Domplein. Het zou teveel in de schaduw staan van een van oudsher katholieke kerk. Ook de Mariaplaats valt af, nu op de tweede verdieping van het oude conservatorium heiligenbeelden erop neer zouden kijken. "Het plein voor het stadhuis is een ideale plek: de overheid droeg in die tijd medeverantwoordelijkheid voor het drama dat zich heeft voltrokken. Alleen al door de perfecte registratie konden er zoveel joden uit de stad worden weggevoerd. Het belangrijkste argument is echter dat het daar in de loop zit. Het monument moet gezien worden."

Aandacht

De moord op ruim 1.200 Utrechtse joden heeft in Utrecht nooit veel aandacht gekregen. "Als je een vernietigingskamp wist te overleven, dan zou je bij terugkeer moeten kunnen rekenen op begrip, empathie, maar de overlevenden moesten vaak nog maar zien of ze hun spullen terugkregen of hun huis. Er ontstond een tendens om zich maar stil te houden. De joden moesten overleven, doorleven. Ze werkten keihard om niet aan de gruwelen te hoeven denken."

Niet alle Utrechters hebben joden tijdens en na de oorlog in de steek gelaten. "Heiltje Kooistra bijvoorbeeld heeft zeven Joodse onderduikers in huis gehad. Na de oorlog kwam de dominee bij haar en vroeg hij: 'En, heb je ze weten te bekeren? Haar man antwoordde hem: 'We hebben ze gered, omdat ze joden zijn, en ook joden moeten blijven.' En de dominee werd het huis uitgezet."

Maar, de verzetshelden waren verreweg in de minderheid. En na de oorlog was het zwijgen compleet. "Ik hou niet van verzwijgen. Een monument is ook goed voor het zelfrespect van de stad. Hoe langer je zwijgt, hoe erger je het maakt."

Oorlogsbloed

Hankes komt zelf uit een kleine familie. Alleen haar moeder was joods. Van moeders kant is oud-tante gedeporteerd. Zij zat op een bankje in Den Haag toen de Duitsers haar er vanaf sleurden.

"De oorlog zit in mijn bloed. Ik heb het heel erg meegekregen. Ik voel een enorme betrokkenheid bij

de geschiedenis, en voel me verantwoordelijk voor het heden en de toekomst. Ik ben wel reëel: ik ben een zandkorrel in de oceaan. Die houding heb ik meegekregen van mijn vader, die tweeënehalf jaar lang was ondergedoken. Zijn vader had tegen hem gezegd: 'Jij gaat niet naar Duitsland'. Dat risico liep mijn eigen vader toen hij voor zijn studie weigerde de Ariërverklaring te ondertekenen. En zijn vader liep door het onderduiken van zijn zoon het risico zelf naar Duitsland te worden overgeleverd. Het is goed afgelopen."

"Ik voel een gemeenschappelijkheid met de joodse gemeenschap, maar of er solidariteit van de kant van Nederlanders is, dat vind ik moeilijk om te merken. Ik vind Nederlanders niet erg solidair. Met asielzoekers gaan Amerikanen bijvoorbeeld heel anders om dan Nederlanders. Iedereen weet het verhaal van Mauro, die na jaren in Nederland gewoond te hebben uit het land dreigt te worden gezet."

Het gevaar

"Ik ben onderdeel van de joodse familie en sinds 1973 ook van de Utrechtse familie. Ik wil de huidige bewoners laten stilstaan bij wat er gebeurd is en dat ze de jeugd leren wat er gebeurt als je je volstrekt onderdanig opstelt bij een wrede bezetter. Het is een les in gerechtigheid. Er is een heel bekende overlevering over een joodse man die zei: 'Als we doen wat de Duitsers zeggen, dan zullen ze ons niks doen.' Wij weten allemaal de afloop. Als een bezetter of de overheid van een land dingen doet die in strijd zijn met fundamentele rechtsbeginselen dan moet je beseffen: 'Dit is het gevaar.' Daar moet je op reageren. Slechts in het meest ultieme geval mag je daarbij geweld gebruiken, als zelfverdediging. Ik ben voor vreedzaam verzet. Maar passiviteit moet je altijd voorkomen."